

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

11. Ухвала Залізничного районного суду м. Львова від 24 червня 2019 року у справі № 462/3403/16-а / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82632358> (дата звернення: 29.03.2020).
12. Постанова Рівненського апеляційного господарського суду від 04 червня 2015 року у справі № 903/32/15 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44733318> (дата звернення: 29.03.2020).
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23 травня 2018 року у справі № 462/3403/16-а / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74258542> (дата звернення: 29.03.2020).
14. Постанова Галицького районного суду м. Львова від 07 вересня 2016 року у справі №461/11017/15-а / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61191780> (дата звернення: 29.03.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИВОДУ, ЯК ОДНОГО ІЗ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Островерх С. В.

к. ю. н., керівник апарату

Другого апеляційного адміністративного суду

Належне здійснення правосуддя у адміністративних справах судовими органами забезпечується застосуванням у судовому засіданні заходів державного примусу, який характеризується тим, що цей метод здійснення державної влади є допоміжним, застосовується на основі переконання і лише після переконання. Це означає, по-перше, що примус завжди базується на використанні різноманітних заходів виховання, роз'яснення і стимулювання. По-друге, він використовується лише тоді, коли виявляються неефективними відповідні засоби переконання. По-третє, переконання і примус використовується, як правило, комплексно.

За загальним правилом підставами застосування заходів процесуального примусу є сукупність закріплених у нормах Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України) обставин, необхідних і достатніх для законного застосування судом заходів процесуального примусу до осіб, які порушують встановлені в суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства. Такі заходи можуть застосовуватись до будь-яких учасників судового процесу, незалежно від їх адміністративно-процесуального статусу, а також інших осіб, що не беруть участі у

справі, однак були присутні в залі судового засідання та порушували встановлені в адміністративному суді правила (глядачі, представники засобів масової інформації тощо). Загальні підстави застосування заходів процесуального примусу законодавцем визначено у ч. 1 ст. 144 КАС України. Спеціальні підстави, тобто ті, що деталізують загальні, містяться у ст. ст. 146–149 КАС України з урахуванням специфіки та особливостей кожного із засобів впливу.

У правовій науці робиться особливий наголос на різному ступені визначеності правових обмежень, які охоплюються таким явищем, як процесуальний примус. З одного боку, вони мали бути оптимальними за результатами свого правового впливу, з іншого – його загальна спрямованість має визначатися завданнями, які стоять перед судочинством, як справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення судових справ із метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних чи юридичних осіб, інтересів держави [1, с. 462–463]. Варто наголосити на тому, що застосування примусу визнається правомірним, якщо існує факт протиправної поведінки особи і неможливо в цій ситуації іншим чином його запобігти [2, с. 661].

Виходячи із положень ч. 1 ст. 144 КАС України підставами застосування заходів процесуального примусу слід вважати: 1) не виконання відповідними особами встановлених у суді правил; 2) недобросовісне виконання процесуальних обов'язків; 3) зловживання правами; 4) запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

За наявності принаймні однієї із підстав, враховуючи тяжкість проступку, до особи правопорушника адміністративним судом може бути застосований один із таких заходів процесуального примусу (ч. 1 ст. 145 КАС України):

- 1) попередження;
- 2) видалення із залу судового засідання;
- 3) тимчасове вилучення доказів для дослідження судом;
- 4) привід;
- 5) штраф.

Розглянемо зміст та процедуру застосування приводу як одного з заходів процесуального примусу.

Відповідно до ч. 1 ст. 148 КАС України привід як захід процесуального примусу може бути застосовано до особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судове засідання або не повідомили причини неприбуття. Законодавець покладає обов'язок на учасників справи, свідка, експерта, спеціаліста, перекладача, які не можуть із поважних причин прибути до суду,

завчасно повідомляти про це суд, а також інформувати про зміну місця проживання (перебування, знаходження) роботи або служби (ч. ч. 1, 2 ст. 131 КАС України). Виконання цієї процесуальної дії суд відповідною ухвалою покладає на орган Національної поліції України за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести. Крім того, орган Національної поліції України повинен крім виконання приводу, скласти калькуляцію затрат на його виконання, з метою відшкодування збитків у дохід держави.

У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через керівника органу Національної поліції України негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання (ч. ч. 4, 6 ст. 148 КАС України) [3, с.83-84].

До належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судове засідання або не повідомили причини неприбуття, привід, може застосовуватися в разі наявності декількох ознак, які особа повинна мати, до таких ознак слід відносити:

– обов'язковість, виражається в тому що учасники справи зобов'язані з'являтися в судове засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою (п. 3 ч. 5 ст. 44 КАСУ), (ч. 1 та ч. 2 ст. 124 КАС України, встановлено, що судовий виклик осіб, участь яких є обов'язковою здійснюються повітками про виклик). Судовий виклик учасників справи, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів здійснюється:

1) за наявності в особи офіційної електронної адреси – шляхом надсилання повістки на офіційну електронну адресу;

2) за відсутності в особи офіційної електронної адреси – шляхом надсилання повістки рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою), кур'єром із зворотною розпискою за адресами, вказаними цими особами, або шляхом надсилання тексту повістки в порядку, визначеному статтею 129 КАС України.

– оповіщеність, а саме, особа належним чином оповіщена про час та місце розгляду адміністративної справи (згідно з главою 7, розділу I КАС України, особа вважається належним чином сповіщеною, якщо вона отримала повістку за 5 діб до початку судового засідання, крім випадку, коли повістка вручається безпосередньо в суді. У випадку якщо для розгляду окремих категорій справ, заяв або клопотань учасників справи КАС України встановлено строк розгляду менше десяти днів, повістка має бути вручена у строк, достатній для прибуття особи до суду для участі в судовому засіданні.);

– невиконання вимог суду, тобто особа без поважних причин не прибула в судове засідання (до поважних причин не прибуття в судове засідання можна віднести: хворобу особи, яка підтверджується відповідною довідкою медичної установи, надзвичайні події

природного, техногенного та іншого характеру, які мають певне підтвердження тощо), або особа, участь якої визнана обов'язковою, при наявності поважних причин, належним чином не повідомила суд про їх наявність (особа повинна повідомити про причину неприбуття (повідомлення про неприбуття повинно бути здійснено у будь-який зручний для особи спосіб, за умови його передчасності)).

Виходячи з зазначеного особа, яка належним чином сповіщена про її обов'язкову участі в судовому засіданні, повинна вжити всі можливі заходи, щодо вчасного прибуття до адміністративного суду.

Таке формулювання коментованої статті, як «... може бути застосовано привід ...», свідчить, що привід не завжди може застосовуватися до належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, тобто вона здійснюється виключно на підставі суб'єктивного судження на власний розсуд суду про необхідність його здійснення [4, с. 75-81].

Привід до суду представляє собою реакцію на невиконання законної вимоги адміністративного суду, який розглядає та вирішує публічно-правовий спір, виступає засобом забезпечення виконання цієї вимоги. Крім того, привід становить примусове доставляння особи до суду. Отже, його можна визначити як вилучення особи з місця перебування і супроводження її до суду, із застосуванням психічного або фізичного спонукання. В той же час, привід, залежно від конкретних обставин (відстань, час, фізичний стан особи, яка підлягає приводу) може бути здійснено транспортним засобом або пішим порядком.

У зв'язку із зазначеним, привід варто розуміти як примусове доставляння особи до суду з метою забезпечення її присутності при розгляді справи. Однак, як закріплено процесуальним законом, привід не може застосовуватись до окремих осіб (ч. 2 ст. 148 КАС України).

Так, приводу до суду не підлягають такі категорії осіб:

- малолітні та неповнолітні особи,
- вагітні жінки,
- особи з інвалідністю першої і другої груп,
- жінки, які мають дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю,
- особи, які згідно із КАС України не можуть бути допитані як свідки.

Згідно із ст. 66 КАС України в якості свідків не можуть бути допитаними наступні особи:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або

психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, – про такі відомості;

3) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, яка стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

Крім того, особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв – без згоди дипломатичного представника.

З метою належного процесуального оформлення рішення про застосування приводу суд, згідно з ч. 3 ст. 148 КАС України, постановляє ухвалу, в якій зазначає: ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу; місце проживання (перебування), роботи, служби чи навчання; підстави застосування приводу; коли і куди ця особа повинна бути доставлена; кому доручається здійснення приводу.

Завершуючи аналіз змісту та процедури застосування приводу як одного з заходів процесуального примусу відзначимо його особливості. З цією метою розглянемо порядок виконання ухвали суду про застосування приводу до осіб, які без поважних причин не прибули у судові засідання або не повідомили причини неприбуття.

Після прийняття адміністративним судом рішення про необхідність застосування приводу у визначеній процесуальним законом послідовності здійснюється виконання постановленої судом ухвали.

По-перше, ухвала про привід до суду передається для виконання до органу Національної поліції України за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести. Привід до суду через органи Національної поліції України застосовується з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення.

Якщо ж привід здійснити неможливо (хвороба, відрадження, постійне перебування особи за кордоном тощо), особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через керівника

органу Національної поліції України негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання.

По-друге, ухвала про привід до суду оголошується учаснику адміністративного процесу, до якого застосовується привід, особою, яка її виконує.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. / за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
2. Назаров В. В. Примус у кримінальному провадженні: національні та міжнародні аспекти. *Форум права*. 2010. № 4. С. 660–666. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10nvtma.pdf>.
3. Джафарова М. В. Загальні підстави застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 2. С. 81-84.
4. Кузніченко С. О., Кашкаров О. О. Заходи процесуального примусу передбачені кодексом адміністративного судочинства України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки»*. 2008. № 1. Том 21 (60). С.75–81.
5. Осауленко С. В. Правова природа заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 55–57.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>.
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
9. Про затвердження Положення про Службу судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1051/0/15-19 (із змінами і доповненнями, внесеними рішеннями Вищої ради правосуддя). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19>.
10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.